

ju prava građana, prava nacionalna, da se osudi svaki nekulturan postupak direktora škole, nastavnika hrvatskosrpskog jezika i da se efikasno intervenira ondje gdje se to može učiniti. Potrebna će biti i uzajamna optuživanja, ali samo u vidu provjereno zasnovane kritike: gdje i zašto je ko stvarno odgovoran?

Umjesto da se bavimo vještačkim svrstavanjem ljudi-stručnjaka u frontove (pri čemu možemo lako i jeftino dijeliti jedan drugome značke »pionira savremene nauke o jeziku«), bolje će biti da izdvajamo i klasifikujemo ideje koje su bile i koje će ostati savremene: Jonkeovu ideju, recimo, o *pročišćenom* književnom jeziku (nasuprot jeziku masovne kulture i »bezbojnog proseka« – u mojoj verziji: *razlučiti jezik kulture i jezik polukulture*) – i tome slično. Klasifikacija ideja (i gledanje na njih u solidnoj primjeni) dovešće nas i do toga da i na stranicama *Jezika* izdvojimo i podvučemo ono što je najpozitivnije rečeno, i da svak ko je pametan prizna stvarnu naučnu vrijednost onome što je od riječi do riječi rečeno, u istom broju gdje čitamo Jonkeov članak, na tri stranice (24–26) u napisu Stjepana Babića: *Vuk i današnji književni jezik*. Na taj način ćemo priznati stvarnu naučnu vrijednost i svemu onome što je inače u tom časopisu rečeno a što se može usuglasiti sa Babićeve tri stranice teksta. Takvih, zdravih i širokih, pogleda na razvitak i novije stanje književnog jezika imamo, i imali smo ih, na raznim stranama. Uzmimo ih kao osnovu, odbacimo, deciditno, sve ono što se sa njima ne može koordinirati, pa će nam biti lakše da stvarnije govorimo o svim problemima hrvatskosrpskog jezika, i u smislu jedinstva njegova i u smislu njegovih varijanata. Na takav način ćemo lakše utvrditi gdje se šta i od koga se šta može naučiti kad je riječ o hrvatskosrpskom jeziku; gdje mlađi mogu učiti od starijih i obratno. I nećemo se bojati da nismo dovoljno savremeni.

OSVRTI

UPOTREBA RIJEČI ZAREZ

Zarez se u Pravopisu ne spominje kao pravopisni znak, jer nije potrebno da se propisuje kada ga treba upotrijebiti, kao što se nameće potreba, na primjer, pri određivanju hoće li se tačka pisati iza rednih brojeva, da li samo iza arapskih ili i iza rimskih, hoćemo li na krajnji vokal genitiva pl. staviti genitivni znak ili ne i sl. U praksi, međutim, moramo zarez veoma često upotrijebiti i onda kad nema interpunkcijske službe. Govorim o slučajevima kad zarez u matematici ozna-

čava decimalne brojeve, o tzv. decimalnom zarezu. Takav se decimalni zarez ne upotrebljava samo u matematici ili u znanostima s njom usko povezanim, već ga svakoga dana vidimo u dnevnoj štampi, riječ *zarez* ili *koma* slušamo na radiju i televiziji gotovo uvijek kad se piše ili govori o rezultatu neke matematičke operacije koji nije cijeli broj. Donosim samo nekoliko primjera iz »Večernjeg lista« od 27. 1. 1966, nasumce odabranog:

»Brojke u analizi govore da se društveni proizvod može povećati za 6,5–7,5 posto; Svjetski ulov ribe iznosi u prosjeku 15

kilograma po stanovniku – kod nas samo 1,5 kilograma; U Jugoslaviji svaki stanovnik godišnje pojede u prosjeku samo 1,2 kilograma ribe; uloženo je samo oko 3,5 milijarde dinara; dobivamo . . . 650 milijuna lira, odnosno 1,3 milijarde dinara; Prihodi porasli na 11,6 milijardi dolara; Evropu . . . posjetilo je 84,400.000 stranih turista, odnosno 74,2 posto turista koji su prošle godine krenuli u inozemstvo. Primanja od turizma u Evropi iznosila su 7 milijardi i 300 milijuna dolara, ili 64,4 posto svjetskih prihoda od turizma.¹

Osobito su česti takvi brojevi u izvještajima o rezultatima sportskih natjecanja (atletika, skijanje, streljaštvo, šah i dr.). Uvođenjem novih dinara umnogostručena je i onako obilna frekvencija takvih brojeva (1547 starih ili 15,47 novih dinara).

Kako se iz izloženoga vidi, a o tome se svatko može lako uvjeriti, čestota decimalnih brojeva u suvremenom životu vrlo je velika. Oko zarezova koji dijeli decimalne brojeve na cijele brojeve i decimale nema problema dok su takvi brojevi samo napisani. Problem se javlja (u Zagrebu tek u najnovije vrijeme, nekako poslije stupanja na snagu novog pravopisa) onda kad se ti brojevi moraju izgovoriti. U vijestima, izvještajima, komentarima, donoseći rezultate privrednih kretanja i sportskih takmičenja, izvješćujući o jačini vjetera i o visini snijega, o dimenzijama stanova i brzini leoparda, spikeri, osobito oni iz naših televizijskih studija, najčešće čitaju znak decimalnog broja, pa govore: »sedamdeset i dva zarez petnaest bodova, trinaest zarez sedam sekundi« ili – nešto rjeđe – »dvadeset i pet koma šest posto«.

Ne mora čovjek biti osobiti znalac našega književnog jezika da bi osjetio svu neprirrodnost takvih izričaja, kojima nema oslonca ni u jednom našem narodnom govoru, nego su ušle preko engleskog, francuskog i njemačkog (koma), odnosno iz ruskog jezika (za-

¹ Nekad se u takvim brojevima upotrebljavala i tačka, u gornjoj liniji retka, a danas se ustalilo pisanje zarezova. Tačka se upotrebljava još, uglavnom, samo za oznaku sati: »oko 15,30 sati, sprovod u 12,30«, ali i: »sinoć oko 18,30 sati« (ibid.).

peta, koja je dogovorom pisaca Pravopisa zamijenjena terminom zarez, kao rebalans tački). Kakav bi to bio naš jezik kad bismo tu praksu prenijeli i na druge pravopisne znakove, pa onda i na interpunkciju?! Zar je manje ružno i smiješno: *dvadeset i dva zarez četiri* nego *radio crtica stanica, Smrt Smail crtica age, Đura Jakšić zagrada tisuću osam stotina trideset i druge crta tisuću osam stotina sedamdeset i osme zagrada*.

Ostanimo, dakle, pri onomu što nas profesori matematike dobro uče: » $3 + \frac{2}{10}$ piše se 3,2, a govori se tri cijela i dvije desetine ili, skraćeno, tri cijela, dva; broj 1,5 govori se jedno cijelo, pet (desetina) ili, bolje, jedan i po(1)«. U Pravopisu pod natuknicom *cijelo* piše: »ijek, imenica s prid. deklinacijom u matematici: jedno cijelo, dva cijela, deset cijelih . . .«, a ta se imenica upotrebljava, kad zatreba, i u narodnim govorima i u jeziku onih koji njeguju svoj književni izraz. I u drugim slavenskim jezicima obična je riječ istoga korijena u izgovoru decimalnih brojeva (npr. u ruskom, poljskom i u slovačkom jeziku).

Izbjegavajmo gdje god možemo sve što nam kvari ljepotu našeg jezika, ono što narušava njegov sustav! Ne potejenjimo njegovu sposobnost da svojim sredstvima izrazi fraze i idiome drugih jezika!

Antun Šojat

POVODOM GRAMATIČNIH ANALIZA PESME »PUTNIK NA URANKU«

U »Jeziku«, IX, str. 94, prof. Nikola Rončević osvrnuo se je na članak prof. Srećna Živkovića, objavljen u »Jeziku«, IX, str. 11-17, pod naslovom »Gramatička analiza na književnim djelima«.

1. Smatram da je prof. Živković učinio vrlo poželjan zahvat time što se odlučio da čitaocima ovog lista pruži rečeničnu analizu književnih tekstova, teških za ovu radobu. Kao što znamo iz iskustva, gramatična analiza može katkad da bude problem i za nastavnike materinjeg jezika, a nekmoli za učenike. Uzev uopšte, vršeći ovakvu analizu, zalazimo, hteli ili ne hteli, u sažeta, u »gusta me-